

Έθιμα της Πρωτοχρονιάς

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς τα αγόρια πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούσαν τα παρακάτω κάλαντα:

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά, ψηλή μου δεντρολιβανιά
κι αρχή καλός μας χρόνος, εκκλησιά με τ' άγιο θρόνος.
Αρχή που βγήκε ο Χριστός, άγιος και πνευματικός,
στη γη να περπατήσει και να μας καλοκαρδίσει.
Άγιος Βασίλης έρχεται, κι όλους μας καταδέχεται,
από την Καισαρεία, συ 'σ' αρχόντισσα κυρία.
Βαστάει εικόνα και χαρτί, ζαχαροκάντιο ζυμωτή,
χαρτί και καλαμάρι, δεξ και με το παλικάρι.
Το καλαμάρι έγγραφε, τη μοίρα του την έλεγε
και το χαρτί ομίλει, άσπρε μου χρυσέ μου ήλιε.
Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού, χίλια χρόνια να ζήσει.
Και του χρόνου! Καλή χρονιά!

Ένα χαρακτηριστικό έθιμο της Πρωτοχρονιάς ήταν «η σπούρνη». Το πρωί της Πρωτοχρονιάς όλα τα μέλη της οικογένειας αφού πλενόντουσαν καθόντουσαν μπροστά από τη φωτιά, σόμπα ή τζάκι, και με ένα ξυλάκι ανακάτευαν τα κάρβουνα λέγοντας: «σπούρνη παιδιά, σπούρνη αυγά, σπούρνη πουλιά, σπούρνη γαμπρούς, σπούρνη νύφες...». Με τον τρόπο αυτό εύχονταν η χρονιά, που μόλις άρχισε, να φέρει πολλά αγαθά στο σπίτι τους.

Οι μανάδες προειδοποιούσαν τα παιδιά να είναι προσεκτικά την ημέρα αυτή. Να μη «βασιλέψουν» τις ξυλιές, γιατί τότε όλη τη χρονιά θα τρώνε ξύλο.

Ένα άλλο έθιμο αφορούσε τους τσοπάνηδες, που φύλαγαν τα ζώα του χωριού. Το πρωί της Πρωτοχρονιάς κάθε νοικοκύρης οδηγώντας τις κατσίκες του στο κοπάδι για βοσκή έδινε στον τσοπάνη μια αγιοβασιλιάτικη κουλούρα και γλυκίσματα (κουραμπιέδες, μπακλαβάδες, τηγανίτες κλπ.) ευχόμενος ανάλογα για τη νέα χρονιά.

Στο μεσημεριανό τραπέζι κυριαρχούσε η βασιλόπιτα. Η βασιλόπιτα αποτελεί πανελλήνιο έθιμο, που ανάγεται στα χρόνια του Μεγάλου Βασιλείου¹ (4^{ος} μ.Χ. αιώνας) και διατηρείται μέχρι σήμερα.

Οι νοικοκυρές έβαζαν όλη τους την τέχνη ώστε η βασιλόπιτα να γίνει νόστιμη. Μέσα στην πίτα έβαζαν ένα φλουρί, ένα κομμάτι άχυρο, ένα κομμάτι κλήμα. Το κόψιμο της βασιλόπιτας γινόταν με ειδικό εθιμικό τελετουργικό. Ο νοικοκύρης του σπιτιού γύριζε τρεις φορές το ταψί. Στη συνέχεια έκοβε πρώτα τα κομμάτια για τον

¹ Σύμφωνα με την Ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση το έθιμο συνδέεται με τον Μέγα Βασίλειο. Ο Έπαρχος της Καππαδοκίας πέρασε από την Καισάρεια, όπου η έδρα του Μεγάλου Βασιλείου και ζήτησε χρήματα για να μην την καταστρέψει. Οι κάτοικοι με την προτροπή του επισκόπου τους και για να αποφύγουν την οργή του Επάρχου έδωσαν τα χρυσαφικά τους. Ήταν όμως τυχεροί γιατί ο Έπαρχος είτε γιατί μετάνιωσε είτε από θαυματουργική παρέμβαση του Αγίου Μερκουρίου δεν προχώρησε στην απειλή του. Τότε ο Άγιος Βασίλειος, προκειμένου να επιστρέψει τα τιμαλφή, και επειδή δεν γνώριζε τι προσέφερε ο καθένας, έδωσε εντολή να παρασκευαστούν μικροί άρτοι, κουλούρες και μέσα σε καθένα να τοποθετηθεί ένα χρυσαφικό. Οι κουλούρες αυτές μοιράστηκαν στους πιστούς. Σε ανάμνηση του γεγονότος αυτού επικράτησε το έθιμο της βασιλόπιτας.

Χριστό, για την Παναγία, για τον Άγιο Βασίλειο και μετά για κάθε μέλος της οικογένειας. Όποιος εύρισκε το φλουρί ήταν ο τυχερός της χρονιάς. Όποιος πετύχαινε το άχυρο θα γινόταν γεωργός, ενώ εκείνος που πετύχαινε το κλήμα θα γινόταν αμπελουργός.

Η χαρτοπαιξία τη νύχτα της Πρωτοχρονιάς (και γενικότερα αυτές τις ημέρες) αποτελεί ένα άλλο έθιμο. Μια παράδοση που έρχεται από τον Πόντο, θέλει τον Άγιο Βασίλειο να κερδίζει τον φοροεισπράκτορα στα χαρτιά και να γλυτώνει έτσι το ποίμνιό του από την φορολογία. Περιμένοντας τα μεσάνυχτα και την αλλαγή του χρόνου οι άνθρωποι παίζουν χαρτιά στο σπίτι (κυρίως 31 ή 21) για το καλό της χρονιάς. Υπάρχουν όμως και άλλοι που παίζουν χαρτιά με χρήματα.